

Abdusalim Kenjaboyev

Termiz davlat universiteti, Ijtimoiy fanlar fakulteti,

Pedagogika va ijtimoiy ish kafedrası professori

<https://orcid.org/0009-0004-4985-2156>

Abdusalim Kenjaboyev

Termez State University, Faculty of Social Sciences,

Professor, Department of Pedagogy and Social Work

FAOL TA'LIM METODLARINING KASBIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI

Annotatsiya. Mazkur maqolada faol ta'lim metodlarining oliy ta'lim tizimida talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda an'anaviy va faol ta'lim usullarining qiyosiy tahlili amalga oshirilib, keys-tahlil, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, guruhli ish va interaktiv metodlarning kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritiladi. Maqola natijalari faol ta'lim metodlari talabalarining mustaqil fikrlash, amaliy muammolarni hal etish va kasbiy faoliyatga tayyorgarligini oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: faol ta'lim metodlari, kasbiy kompetensiya, kompetensiyaviy yondashuv, oliy ta'lim, interaktiv o'qitish.

Abstract. This article analyzes the importance of active learning methods in the formation of professional competencies in students in the higher education system. The study conducts a comparative analysis of traditional and active learning methods, and highlights the potential of case analysis, project-based learning, problem-based learning, group work, and interactive methods in developing professional knowledge, skills, and competencies. The results of the article show that active learning methods increase students' independent thinking, practical problem solving, and readiness for professional activity.

Keywords: active learning methods, professional competence, competency-based approach, higher education, interactive learning.

Аннотация. В данной статье анализируется значение методов активного обучения в формировании профессиональных компетенций у студентов системы высшего образования. Проводится сравнительный анализ традиционных и активных методов обучения, а также подчеркивается потенциал анализа конкретных случаев, проектного обучения, проблемно-ориентированного обучения, групповой работы и интерактивных методов в развитии профессиональных знаний, навыков и компетенций. Результаты статьи показывают, что методы активного обучения повышают самостоятельность мышления студентов, навыки практического решения проблем и готовность к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: методы активного обучения, профессиональная компетентность, компетентностный подход, высшее образование, интерактивное обучение.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida ta'lim sifati talabalarning faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishi bilan emas, balki ularning kasbiy kompetensiyalarga ega bo'lishi bilan baholanadi. Jamiyat va mehnat bozorining tez o'zgaruvchan talablari oliy ta'lim muassasalaridan raqobatbardosh, mustaqil fikrlay oladigan, amaliy muammolarni hal qilishga qodir mutaxassislarni tayyorlashni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, an'anaviy ma'lumot yetkazishga asoslangan ta'lim modellari o'rnini talabalar faolligiga tayanadigan faol ta'lim metodlari egallamoqda.

Faol ta'lim metodlari ta'lim oluvchini passiv tinglovchidan ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Asosiy qism. Kasbiy kompetensiya ta'lim natijasining integrativ kategoriyasi bo'lib, u shaxsning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikma va malakalari, kasbiy tajribasi, qadriyat yo'nalishlari hamda individual-psixologik sifatlarining o'zaro

uyg'un birligini ifodalaydi. Mazkur tushuncha mutaxassisning real kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirish qobiliyatini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy yondashuv ta'lim jarayonini mazmundan ko'ra natijaga yo'naltirib, talabalarni kasbiy muhitga moslashgan holda tayyorlashni nazarda tutadi va ularning nazariy bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llashga tayyorligini ta'minlaydi [4, 416].

Faol ta'lim metodlari mazkur yondashuvni amalga oshirishda muhim pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu metodlar talabalarning ta'lim jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlab, mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, bilimlarni turli amaliy vaziyatlarda qo'llashga yo'naltiradi hamda hamkorlikda o'qitish orqali kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, faol ta'lim metodlari refleksiya va o'z-o'zini baholash jarayonlarini qo'llab-quvvatlab, talabalarda o'z kasbiy rivojlanishini anglash va baholash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Keys-tahlil, muammoli ta'lim, rolli o'yinlar hamda loyiha asosida o'qitish kabi faol ta'lim metodlari kasbiy faoliyat modellarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish imkonini yaratadi. Bu esa talabalarning nazariy bilimlarini real kasbiy vaziyatlar bilan bog'lash, qaror qabul qilish, jamoada ishlash va kasbiy mas'uliyatni his etish kompetensiyalarini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida bir qator umumilmiy va pedagogik tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Xususan, mavzuga oid pedagogik va ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali kasbiy kompetensiya va faol ta'lim metodlarining nazariy asoslari o'rganildi. Shuningdek, faol va an'anaviy ta'lim metodlarining qiyosiy tahlili amalga oshirilib, ularning ta'lim jarayonidagi samaradorlik darajasi baholandi.

Tadqiqot davomida ta'lim jarayonini tizimli kuzatish usuli qo'llanilib, talabalarning o'quv faoliyatidagi ishtiroki, bilish faolligi va amaliy ko'nikmalarining shakllanish dinamikasi tahlil qilindi [3, 224]. Bundan tashqari,

talabalar faoliyati natijalarini tahlil qilish orqali faol ta'lim metodlarining kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga ta'siri aniqlandi.

Tadqiqot ob'ekti sifatida oliy ta'lim muassasalaridagi o'quv mashg'ulotlari tanlandi, tadqiqot predmeti esa faol ta'lim metodlarining talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga ta'sirini o'rganishdan iborat bo'ldi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, faol ta'lim metodlaridan tizimli foydalanish:

- talabalarining kasbiy bilimlarini chuqurroq o'zlashtirishini;
- amaliy ko'nikmalarining shakllanishini;
- muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyatining oshirishini;
- jamoada ishlash va kasbiy muloqot kompetensiyalarining rivojlanishini ta'minlaydi.

Xususan, loyiha asosida o'qitish talabalarda mas'uliyat, rejalashtirish va natija uchun javobgarlik hissini shakllantiradi. Keys-tahlil esa nazariy bilimlarni real kasbiy vaziyatlarda qo'llash imkonini yaratadi. Muammoli ta'lim metodi talabalarining ijodiy fikrlashini rag'batlantiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, faol ta'lim metodlari oliy ta'lim tizimida talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishning samarali pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu metodlar ta'lim jarayonida talabalarining bilish faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uzviy bog'lash imkonini yaratadi. Natijada talabalarda kasbiy muammolarni hal etish, qaror qabul qilish, jamoada ishlash va o'z kasbiy faoliyatiga mas'uliyat bilan yondashish kabi muhim kompetensiyalar shakllanadi.

Faol ta'lim metodlarini qo'llash ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilib, talabalarining kasbiy tayyorgarligini mehnat bozori talablariga moslashtirishga imkon beradi. Shu bilan birga, ushbu metodlarning samaradorligi ularni tizimli va maqsadli ravishda joriy etish, o'quv dasturlari mazmuniga integratsiya qilish

hamda ta'lim natijalarini kompetensiyaviy yondashuv asosida baholash bilan bevosita bog'liqdir.

Shu nuqtai nazardan, pedagoglarning faol ta'lim metodlari bo'yicha kasbiy kompetentligini oshirish, ularning innovatsion pedagogik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va doimiy metodik tayyorgarligini ta'minlash dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Zero, pedagogning metodik mahorati va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish qobiliyati talabalarda kasbiy kompetensiyalarni samarali shakllantirishning hal qiluvchi omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bo'riboev A. A. O'QUVCHILARDA KASBIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH // Экономика и социум. 2022. №9 (100). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-quvchilarda-kasbiy-kompetensiyalarni-shakllantirish> (дата обращения: 17.02.2026).
2. Kenjabaev, J. A. (2022). METHODS THROUGH THE INTERNET IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE. *Экономика и социум*, (12-2 (103)), 67-70.
3. Kenjabaev, J. (2025). ENGLISH TEACHING METHODOLOGY FOR STUDENT ATHLETES THROUGH MULTIMODAL MODERN TECHNOLOGY TOOLS. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*, (May 2, 2025; The Hague, Netherlands), 223-225.
4. Mengliyev, Bobur Normamatovich (2025). KASBIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA AMALIY MASHG'ULOTLARNING ROLI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 5 (5), 414-421.
5. Rasulova , M. (2025). TALABALARDA ASOSIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QITUVCHINING ROLI. *Modern Science and Research*, 4(4), 212–215. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/82781>